

ŁUKASZ MALINOWSKI

MAŁY
PRZEWODNIK
PO HISTORII
POLSKI

37. CZASY GOMUŁKI

Czasy stalinowskie, czyli pierwsze lata powojenne, były dla nas jak długa, mroźna zima. Nie było nam lekko, ale przetrwaliśmy i wkrótce nastąpiła odwilż, o której opowie wam Jan. Zaczęło się od uroczystego pogrzebu...

W 1953 roku zmarł Stalin, co cały blok wschodni musiał przymusowo uznać za wielką tragedię. W rzeczywistości odchodził nie bohater, ale zbrodniarz wojenny i twórca straszliwego reżimu komunistycznego w ZSRR. Zmiany nadchodziły jednak powoli, a „odwilż” docierała do Polski ze znacznym opóźnieniem.

Władza w rękach „ludu”

Od lipca 1952 roku **Polska Rzeczpospolita Ludowa** funkcjonowała na podstawie nowej konstytucji, w której władzę oddano „**ludowi pracującemu miast i wsi**”. Ustrój kraju zaczęto nazywać **demokracją ludową**, choć z demokracją parlamentarną nie miał wiele wspólnego. Była to po prostu **dyktatura partii komunistycznej**, która

Gmach KC PZPR w Warszawie, lata 60. XX wieku. Fot. Wikimedia Commons, licencja public domain

w socjalistycznym duchu zamierzała przekształcić nasz naród w posłuszne, jednoklasowe społeczeństwo robotnicze. Każdy obywatel, nazywany wówczas „**towarzyszem**”, miał być równy, co może i było szczytną ideą, ale w praktyce oznaczało, że zaczęto prześladować ludzi bogatych, przedsiębiorczych i o ziemianско-szlacheckim pochodzeniu, którzy wywodzili się z dawnych klas wyższych. Państwo konfiskowało majątki prywatne, a na wsiach zmuszało właścicieli ziemskich do tworzenia rolniczych spółdzielni produkcyjnych (zwanymi **PGR-ami**), w których chłopi mieli gospodarować „wspólnym dobrem”. W miastach, zgodnie z założeniami „**planu 6-letniego**”, budowano huty i fabryki, aby przekształcić Polskę w kraj rolniczo-przemysłowy.

Poznań '56

W 1956 roku wiele zmieniło się w Rosji. Jej nowy przywódca, **Nikita Chruszczow**, skrytykował Stalina i zaproponował powrót do komunistycznych korzeni. Dla Polski oznaczało to możliwość złagodzenia represji wobec obywateli. Wypuszczono 30 tysięcy więźniów politycznych, ale to nie uspokoiło robotników, którzy domagali się reform i poprawy warunków pracy. W czerwcu 1956 roku wybuchł w Poznaniu **strajk pracowników**, który z dnia na dzień przybierał na siłę. 28 czerwca protestujący zorganizowali stutysięczny marsz, który głośno domagał się zmian. Władze wystąpiły milicję, a nawet wojsko, które z użyciem czołgów i ciężkiej broni rozpędziły tłum. Było wielu zabitych, rannych i uwięzionych. Kierownictwo partii zaczęło się spierać, czy zaostrzyć kurs i nadal krwawo walczyć z wrogami Polski Ludowej, czy dogadać się ze zbuntowanym społeczeństwem. Wygrała ta druga opcja, za zgodą Chruszczowa. W październiku 1956 roku na czele PZPR stanął **Władysław Gomułka**. Nie zamierzał on rezygnować z budowy socjalistycznego ładu w naszym kraju, ale chciał to robić nieco łagodniejszymi metodami. Nadeszły czasy „małej stabilizacji”.

Pamiętkowa tablica na Uniwersytecie Warszawskim upamiętniająca studentów domagających się wolności słowa w 1968 roku. Autor zdjęcia: Witold Pietrusiewicz. Fot. Wikimedia Commons, licencja CC

Mała stabilizacja

Początkowo Gomułka cieszył się dużym poparciem społeczeństwa. Naprawdę licząco, że system komunistyczny można zreformować i uczynić go bardziej przystępnym dla ludzi. Rzeczywiście sytuacja materialna Polaków uległa poprawie, zapanowała też ograniczona wolność słowa. Dobre nastroje wśród robotników nie trwały jednak

długo. Przemysł, a przede wszystkim rolnictwo były w złym stanie, a cała gospodarka słabo się rozwijała. Władze zaczęły też prześladować intelektualistów, którzy ośmielili się otwarcie krytykować komunizm. Napięcie w narodzie rosło, a jego kulminacja nadeszła w **marcu 1968 roku**.

Marzec '68

Zacząło się od protestów studentów na Uniwersytecie Warszawskim w obronie dwóch usuniętych z uczelni studentów (**Adama Michnika** i **Henryka Szlajfera**). Młodzież została brutalnie spacyfikowana, a władza ogłosiła, że zamieszki wywołali studenci pochodzenia żydowskiego. W tle przewijała się tu antysemicka nagonka rozpoczęta przez komunistów w poprzednim roku, po tym, jak wybuchła wojna między Izraelem a państwami arabskimi (popieranymi przez ZSRR). Władze PZPR zachęcały też robotników, aby sami pacyfikowali buntujących się studentów i intelektualistów. W partii toczyła się wewnętrzna rozgrywka między zwolennikami poprzedniej polityki, a nowymi działaczami, którzy chcieli zaostrzyć kurs wobec społeczeństwa i celowo zaogniali sytuację w Polsce. Co prawda, przy poparciu ZSRR Gomułka zdołał jeszcze opanować sytuację, ale jego rządy dobiegały końca.

Władysław Gomułka – komunistyczny polityk, I sekretarz Komitetu Centralnego PZPR w latach 1956-1970.

Mała stabilizacja – tak nazywamy początkowy okres rządów Władysława Gomułka, w którym nastąpiła liberalizacja w wielu sferach życia społecznego, np. w kulturze czy obyczajowości. W tym okresie fala represji wobec Polaków była mniejsza i to odróżnia okres ten od czasów stalinowskich.

Marzec '68 – Był to ważny rok w historii Polski. ZSRR zerwało stosunki dyplomatyczne z Izraelem, rozpoczęło to w Polsce antysemicką nagonkę na Żydów, którzy zmuszeni zostali do wyjechania z kraju. W styczniu tego roku w Teatrze Narodowym grano „Dziady”, które były odebrane jako antyrosyjskie. 8 marca na Uniwersytecie zorganizowano wiec studencki w obronie usuniętych studentów działających w opozycji do władz Adama Michnika i Henryka Szlajfera. Wiec ten przerodził się w starcie z oddziałami ZOMO, ale studenci innych uczelni również protestowali.

CZY WIESZ, ŻE...

- W Polsce Ludowej, sterowanej ręcznie przez władzę, produkty były wydzielane na kartki, gdyż ich zwyczajnie brakowało w sklepach, np. cukru, mięsa, czy nawet... papieru toaletowego. Pod sklepami tworzyły się ogromne kolejki.

DAWNIEJ TO BYŁO

SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ

Stowarzyszenie
„Wspólnota Polska”

CENTRUM DOSKONALENIA
NAUCZYCIELI
EDUKACYJNEGO, WARSZAWA POLSKA

MUZEUM
POCZĄTKÓW
PAŃSTWA
POLSKIEGO
W GNIEZNE